bilimname, XXI, 2011/2, 127-156

ÖĞRETİCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE YAZ KUR'AN KURSLARININ SORUNLARI (KAYSERİ ÖRNEĞİ)

Mehmet KORKMAZ
Yrd. Doç. Dr., Erciyes Ü. İlâhiyat F.
mkorkmaz@erciyes.edu.tr

Özet

Bu araştırmaya öğretici görüşlerine göre, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından açılan yaz Kur'an kurslarının sorunları konu edinilmiştir. Araştırmaya Kayseri ili merkez Melikgazi ilçesinde görev yapmakta olan 100 görevli katılmıştır. Araştırma anket ve odak grup görüşmesinden elde edilen nicel ve nitel verilere dayanmaktadır. Araştırmaya katılan görevliler öğrencilerle ilgili olarak, devamsızlık, ilgisizlik, yaş ve sınıf farklılıkları, gibi hususları; velilerle ilgili olarak, yine ilgisizlik, takipsizlik gibi hususları; program ve öğretim araç-gereçleriyle ilgili olarak, araç-gereç ve materyal eksikliği gibi hususları; ortamla ilgili olarak, okul/sınıf/sıra sisteminin olmamasını; öğreticilerle ilgili olarak, pedagojik formasyon eksikliğini, özveri yokluğunu, ilgi ve motivasyon eksikliğini, izin kullanamamayı sorun olarak öne çıkarmışlardır. Görevlilerin genelde sorunları kendilerinin dışındaki faktörlerle ilişkilendirdikleri, onların sorun gördükleri bir takım hususların aslında gerçek sorunlar olmayıp, bunların görevlilerin yeterlik durumları gibi başka sorunların ortaya çıkardığı sonuçlar olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaygın din eğitimi, Yaz Kur'an kursu, Kur'an kursu öğreticileri, Yaz kurslarının sorunları

THE VIEWS OF KORAN COURSES TEACHERS ABOUT THE PROBLEMS OF SUMMER KORAN COURSES (KAYSERI SAMPLE)

Abstract

This study deals with problems of summer Koran courses and it was performed in Kayseri in 2011. 100 Koran courses teachers participated in the study. The qualitative and quantitative data was collected through a questionnaire and interviews. The participants pointed out problems of discontinuity, disinterestedness, age and class difference about students. They said problems of parent's neglecting. They complained to lack of instruction equipments and materials problems about the program. They also complained to lack of classroom and students desks. They emphasized that pedagogical formation was insufficiency, lack of self-sacrifice and motivation of Koran courses teachers. They complained to not take a vocation. The participants was related these problems outside of themselves. In fact, complained these problems are not real problems, but results of Koran courses teachers.

Keywords: Non formal religious education, summer Koran courses, Koran courses teachers, Problems of summer Koran courses

1. Giriş

Ülkemizde yaşayan Müslüman bireylerin din eğitimi konusundaki ihtiyaçlarına cevap vermek üzere tesis edilmiş olan ***Kur'an kursları,*** yaygın eğitim sistemi içerisinde resmi olarak faaliyet gösteren din eğitimi kurumlarıdır. Bu kurumların amaçları ilgili yönetmelikte: "nitelikleri uygun olan vatandaşlara;

a) Kur'an -ı Kerim'i usulüne uygun olarak yüzünden okumayı öğretmek,

b) Kur'an -ı Kerim'i doğru bir şekilde okumayı sağlayıcı bilgileri (tecvid, tashih-i huruf ve talim) uygulamalı olarak öğretmek,

c) İbadetler için gerekli sure, ayet ve duaları doğru olarak ezberletmek ve bunların meallerini öğretmek,

d) Hafızlık yaptırmak,

e) İslam Dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile Peygamberimizin hayatı ve örnek ahlakı (sireti) hakkında bilgiler vermek" [1] şeklinde belirlenmiştir.

Yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek üzere faaliyet göstermekte olan bu kurslar: a) Sekiz ay süreli Kur'an kursları, b) Hafızlık eğitimi veren Kur'an kursları ve c) Yaz Kur'an kursları olarak tasnif edilebilir.[2]

Örgün eğitim kurumlarının tatile girdiği yaz aylarında yaygın din eğitimi hizmeti sunan yaz Kur'an kursları hedef kitlesi, eğitim ortamları, öğretim programları vb. açısından hem büyük imkanları hem de bir takım sınırlıkları bünyesinde barındırmaktadır. Örgün eğitim döneminde yaygın din eğitimi faaliyetlerinden yararlanamayan öğrenciler, yaz aylarında ağırlıklı olarak camilerde açılan bu kurslar sayesinde Kur'an-ı Kerim okumayı, temel dini bilgileri, siyer ve ahlakla ilgili konuları öğrenebilmektedirler. Söz konusu kurslar öğrencilerin camiyi tanımalarında, onun havasını teneffüs etmelerinde, ibadetlere ilişkin deneyim yaşamalarında önemli bir konuma sahiptir.[3]

Söz konusu kurslar eğitim-öğretime başlanan ilk günlerde/haftalarda muhatap kitle tarafından yoğun bir ilgi ile karşılaşmaktaysa da sonraki günlerde/haftalarda bu ilginin azaldığı gözlenmektedir.[4] Geçmiş yıllara nazaran önemli bir gelişme seyri, nitelik artışı gözlenmekle birlikte, yaz Kur'an kurslarında gerçekleştirilen din eğitiminin niteliğini olumsuz etkileyen birtakım sorunların olduğu da bir gerçektir.[5] Bu sorunların neler olduğunun,

---

[1] DİB Kur'an Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği, http://www.diyanet.gov.tr/turkish/default.asp (22-05-2010).

[2] M. Şevki Aydın; Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu, s. 109.

[3] Nazif yılmaz, Alpaslan Durmuş, Yaz Kur'an Kurslarında Eğitimde Kalite Rehberi, Dem, Yay, İstanbul, 2006. s.7-8.

[4] Mustafa Önder, Yaz Kur'an Kurslarında Dini Öğrenmek: (Sorunlar ve Çözüm Önerileri), Gündüz Yay., Ankara, 2009. s. 161.

[5] Salih Aybey; İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Açılan Yaz Kursları İle İlgili Görüşleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005, s.100-103; Adem Ünsal; Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitimi: Denizli Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2009, s.72.

bunların boyutlarının, kaynaklarının ortaya çıkarılması, sorunların çözümü noktasında yapılması gerekenlere ışık tutması bakımından önemlidir.

Bu çalışmada konunun ilk muhataplarından olan ve bahsi geçen kurslarda görev yapan öğreticilerin (din görevlileri, Kur'an kursu öğreticileri) yaz Kur'an kurslarıyla ilgili olarak sorun gördükleri hususların neler olduğu ortaya konmuştur. Bu çerçevede onların; a- öğrenci, b- veli, c- uygulanan program ve kullanılan öğretim materyalleri, d-eğitim ortamları, e- öğretici boyutlarına ilişkin sorun gördükleri hususlar kendi görüşlerinden de alıntılar yapılarak ele alınıp değerlendirilmiştir.

1.2. Yöntem

Yaz Kur'an kurslarında görev yapmakta olan öğreticilerin söz konusu kurslarda gerçekleştirilen eğitimle ilgili olarak sorun gördükleri hususları ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, betimsel tarama modeli esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, olguyu, olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar.[6] Bu çalışmada da öğreticilerin Yaz Kur'an kursları ile ilgili olarak sorun gördükleri hususlar betimlenmeye, açıklanmaya ve bir takım analizler yapılarak sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.2.1. Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini Kayseri ili Melikgazi ilçesinde görev yapmakta olan öğreticiler oluşturmaktadır. 2010 yılı Haziran ayı itibariyle, Melikgazi Müftülüğü resmi internet sitesinden alınan bilgilere göre, Melikgazi İlçe sınırları içerisinde 169 cami ve 65 Kur'an Kursunda Yaz Kur'an kursu eğitimi verilmektedir. Bu kurslarda 178 İmam Hatip, 56 Müezzin Kayyım ve 180 Kur'an Kursu Öğreticisi, ayrıca 110 da ücretli öğretici olmak üzere toplam 524 görevli öğreticilik yapmaktadır.[•] Araştırmanın örneklemi için, söz konusu evreni temsilen, rast gele (random) örnekleme yöntemi ile 100 denek seçilmiştir. Buna göre, örneklemin evrene oranı % 20'dir. Betimleyici (deskriptif) araştırmalarda minimum % 10 örneklem alınabileceği, bununla birlikte, örneklem büyüklüğü ne kadar fazla olursa, sonuçların o kadar güvenilir olacağı ifade edilmektedir.[7] Bu çerçevede araştırma örnekleminin evreni temsil gücünün yüksek olduğu söylenebilir.

---

[6] Niyazi Karasar; Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yay., Ankara, 2002, s.77.

[•] http://www.melikgazimuftulugu.gov.tr/haber.php?haber_id=354 (12.07.2010).

[7] Mine Arlı; Hamil Nazik; Bilimsel Araştırmaya Giriş, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001 s. 77.

1.2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma 2010 Mayıs-Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmış, söz konusu ankette bağımsız değişkenlere ilişkin sorulara ilave olarak, 5 tane açık uçlu soru sorulmuştur. Bu sorular şunlardır: *Yaz kurslarıyla ilgili olarak*; "*Öğrencilerden kaynaklanan sorunlar nelerdir?", "Velilerden kaynaklanan sorunlar nelerdir?", "Program ve öğretim materyallerinden kaynaklanan sorunlar nelerdir?", "Eğitim ortamından kaynaklanan sorunlar nelerdir?" "Öğreticilerden kaynaklanan sorunlar nelerdir?".* Ayrıca bazı öğreticilerle odak grup görüşmesi yapılarak, dile getirdikleri sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik önerileri kaydedilmiştir. Bu süreçte önce öğreticilerin açık uçlu sorulara yazdıkları sorun ifadeleri ön incelemeye tabi tutulmuştur. Söz konusu incelemede deneklerin genelde temel bazı sorunlara odaklandıkları görülmüştür. Bir takım genellemelere ulaşabilmek için, ifade edilişleri farklı olsa da aynı anlama gelen sorun ifadeleri nicelleştirilmeye çalışılmış, araştırmaya katılan deneklerden kaç tanesinin bu sorunu belirttiği hesaplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS-15.0 programına işlenmiştir. Veri kayıplarını önlemek ve fotoğrafın bütünü ortaya koyabilmek için açık uçlu sorulardan elde edilen tüm veriler tek tek incelendikten sonra, belirlenen tema ve kategoriler altında toplanmış, gerektiğinde bunlardan aynen alıntılar verilerek, değerlendirmeye çalışılmıştır.

1.2.3. Sınırlılıklar

1. Araştırma bulguları 2010 eğitim-öğretim yılı Yaz dönemi Kur'an kurslarında görev yapmakta olan 100 görevlinin (imam/müezin ve Kur'an kursu öğreticileri) kendilerine uygulanan anket sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

2. Araştırma anket ve odak grup görüşmesi tekniğinden elde edilen verilere dayanmaktadır. Dolayısıyla bu tekniklere özgü sınırlıklar bu çalışma için de geçerlidir.

2. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarında Sorun Gördükleri Hususlara İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

2.1. KİŞİSEL DURUMA İLİŞKİN BULGULAR

Yaz Kur'an kurslarında görev yapmakta olan öğreticilerin söz konusu kurslar hakkında sorun gördükleri hususları ortaya koymaya amaçlayan bu çalışmada öncelikle araştırmaya katılan deneklerin kişisel durumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu çerçevede aşağıda onların cinsiyetleri, statüleri, kıdemleri, mezun oldukları okullar, hafızlık durumları ve hizmet içi eğitime katılma durumlarına ilişkin bulgular ele alınmıştır.

2.1.1. Cinsiyetleri

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Cinsiyetleri

	F	%
Bay	61	61,0
Bayan	39	39,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılanların % 61'i erkek % 39'u ise bayan görevlilerden oluşmaktadır. Erkek görevlilerin neredeyse tamamı (58 kişi) imamlardan oluşmaktadır. Bayan görevliler ise Kur'an Kursu öğreticileridir. Bilindiği üzere, yaz kurslarının büyük bir kısmı camilerde gerçekleştirilmektedir.

2.1.2. Statüleri

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Statüleri

	F	%
Kadrolu	60	60,0
Sözleşmeli	28	28,0
Ücretli	12	12,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan görevlilerin büyük bir çoğunluğunu (% 60) kadrolular oluşturmaktadır. Sözleşmeli görevliler % 28'lik bir oran teşkil ederken, %12 oranında da ücretli öğretici olduğu görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, kadrolu ve sözleşmeli öğreticilerle Yaz Kur'an kurslarının öğretici ihtiyacı yeterince karşılanamamakta, Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatındaki yönetim birimleri olan müftülükler, bu alandaki ihtiyacı giderebilmek için ücretli öğreticileri de görevlendirebilmektedirler.

2.1.3. Kıdemleri

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Kıdemleri

	F	%
1-5 yıl	37	37,0
6-10 yıl	7	7,0
11-15 yıl	8	8,0

16-20 yıl	8	8,0
21-25 yıl	26	26,0
26 ve üzeri	10	10,0
Cevapsız	4	4,0
Toplam	100	100,0

Tablo 3'te de görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların içinde mesleğin ilk yıllarında olanların oranı % 37'dir. Kalanların içerisinde 20-25 yıl kıdeme sahip olanlar da önemli bir oran (% 26) teşkil etmektedir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, seçilen örneklem itibariyle, son beş yılda önemli bir kadro artışı yaşanmıştır.[8] Bununla birlikte, bir önceki tablonun değerlendirilmesinde de ifade edildiği üzere, mevcut kadrolar bu alandaki ihtiyacı karşılayamamakta, ücretli öğretici görevlendirilme yoluna da gidilmektedir.

2.1.4. Eğitim Durumları

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Eğitim Durumları

	F	%
İmam Hatip Lisesi	17	17,0
İlahiyat Önlisans Programı	42	42,0
Eski İlahiyat Programı (formasyonlu)	4	4,0
Yeni İlahiyat Programı (formasyonsuz)	8	8,0
İlköğretim DKAB Öğretmenliği	2	2,0
Acıköğretim Programları (Diğer)	9	9,0
Başka	15	15,0
Yüksek Lisans	1	1,0,
Cevapsız	2	2,0
Toplam	100	100

Tablo 4'te de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan görevlilerin büyük çoğunluğu (% 42) ilahiyat önlisans mezunudur. Bunlara diğer açık öğretim programlarını bitirenler de ilave edildiğinde oran % 51 olmaktadır. İmam Hatip

[8] Daha fazla detay için bk. Diyanet İşleri Başkanlığı 2007 ve 2008 yılı istatistikleri (http://www.diyanet.gov.tr/turkish/default.asp 24.06.2010).

Lisesi mezunlarının oranı % 17'dir. "Başka" seçeneğini işaretleyenlerin içinde de yaklaşık % 7-8'i eğitim durumunu diğer liseler, kalan kısmı da diğer ön lisans ve lisans programları olarak ifade etmiştir. Buradan yaz Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin yaklaşık % 25'nin orta öğretim mezunu oldukları söylenebilir. Tabloda dikkat çeken diğer bir bulgu ise, 4 yıllık ilahiyat lisans programlarını bitirenlerin oranı (% 12) dır. Bunlara İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programını bitirenler de ilave edildiğinde oran % 14 olmaktadır. Bilindiği üzere, Eski ilahiyat programlarını (1999 öncesi) ve İlköğretim DKAB Programını bitirenler pedagojik formasyon eğitimi almışlardır. Buradan da anlaşılacağı üzere, Yaz Kur'an kurslarında görev yapan ve pedagojik formasyonu olan görevlilerin oranı düşüktür.

Yapılan çapraz tablo analizinde 4 yıllık İlahiyat programlarını bitirenlerin neredeyse tamamının son beş yılda göreve başladıkları tespit edilmiştir. Dini yüksek öğretim bitiren öğreticilerin sayısındaki bu artış olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte onların çoğunluğunun lisans eğitimleri sırasında öğreticiliğe ilişkin formasyon derslerini al(a)mamış olmaları önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.[9]

2.1.5. Hafızlık Durumları

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Hafızlık Durumları

	F	%
Evet	23	23,0
Hayır	73	73,0
Cevapsız	4	4,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan görevlilerin % 23'ü hafız, % 73'ü ise hafız değildir. 4 görevli ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Bilindiği üzere, Yaz Kur'an kurslarında hafızlık eğitimi verilmemektedir. Yapılan çapraz tablo analizinde hafız olan 23 görevliden 10'un son beş yılda göreve başladığı tespit edilmiştir.

[9] Diyanet İşleri Başkanlığının resmi internet sitesinde, özel olarak yaz kurslarında görev yapan personelin eğitim durumlarına ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Söz konusu istatistiklerde personel türü belirtilmeksizin, tüm personelin genel eğitim durumu hakkında bilgi verilmektedir. Buna göre, Aralık 2010 itibariyle mevcut personelin yaklaşık % 32'si orta öğretim, % 38'i önlisans (dini öğrenim), % 12'si ön lisans (diğer), % 11'i lisans (dini yüksek öğrenim), % 7'si de lisans (diğer) programları mezunudur. http://www.diyanet.gov.tr/turkish/tanitim/istatistiksel tablolar/1 personel/1 2 ogrenim durumlarina gore personel sayisi.xls (18.08.2011)

Bu bulgudan hareketle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın son yıllarda hafız görevlilerin istihdamına daha çok önem verdiği söylenebilir.[10]

2.1.6. Hizmetiçi Eğitime Katılma Durumları

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Yaz Kursları İle İlgili Hizmetiçi Eğitim Kurs ve Seminerlerine Katılma Durumları

	F	%
Evet	90	90,0
Hayır	6	6,0
Cevapsız	4	4,0
Toplam	100	100,0

Araştırmaya katılan görevlilerin % 90'ı hizmet içi kurslara katıldığını ifade etmiştir. % 6'sı da söz konusu kurs ve seminerlere katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Yapılan çapraz tablo analizinde bunlardan 4'ünün son beş yılda göreve başladığı, 2'sinin ise meslekte 16-25 yıl arası kıdeme sahip oldukları tespit edilmiştir. Taşra Teşkilatında yapılan hizmet içi eğitim seminerleri müftülükler tarafından her eğitim döneminin başında düzenlenmekte ve bu seminerlere yaz kurslarında görev alan bütün görevlilerin katılımı zorunlu tutulmaktadır. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere, söz konusu seminerlere hiç katılmayan görevlilerin de bulunması bu konuda az da olsa bir takım sorunların yaşandığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Yaz Kursları İle İlgili Hizmetiçi Eğitim Kurs ve Seminerlerine Katılma Sayıları

	F	%
1-3 kez	41	41,0
4-6 kez	15	15,0
7 ve daha fazla	14	14,0
Cevapsız	30	30,0
Toplam	100	100,0

Tabloda da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan görevlilerden % 41'i 1-3

[10] Benzer bir sonuç için bk. Mehmet Korkmaz ; Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2009, s. 72.

kez, % 15'i 4-6 kez, %14'ü de 7 ve daha fazla kez söz konusu seminerlere katıldığını ifade etmiştir. Yapılan çapraz tablo analizinde kıdemle hizmet içi eğitime katılma sayısı arasında belli bir paralellik olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, mesleğin ilk yıllarında olup 7 ve daha fazla kez bu seminerlere katılmış olan veya 26 ve üzeri yıl kıdeme sahip olmakla birlikte, 1-3 kez bu seminerlere katılmış olan görevlilerin de olduğu görülmüştür. Bu bulgu hizmet içi eğitim kurslarına katılım durumuna ilişkin bu bulgular bu konuda belirlenmiş bir takım ilkelerin olmadığını akla getirmektedir.

2.2. ÖĞRETİCİRİN YAZ KUR'AN KURSLARINDA SORUN GÖRDÜKLERİ HUSUSLARA İLİŞKİN BULGULAR

Çalışmanın bundan sonraki kısmında Yaz Kur'an kurslarına görev yapan öğreticilerin (imam-hatip, müezzin ve Kur'an kursu öğreticileri) söz konusu kurslara ilişkin sorun gördükleri hususlar ele alınıp değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede onların; 1. öğrencilerle, 2- velilerle, 3- program ve öğretim materyalleri ile 4- eğitim ortamları ile ve 5- öğreticiler ile ilgili sorun gördükleri hususlar ele alınmıştır. Araştırmada kullanılan anket soruları açık uçlu olduğu için öğreticiler aynı soruda birden fazla sorunu ifade edebilmişlerdir. Bunun için burada belirtilen sayılar/oranlar tek tek toplam öğretici sayısına/oranına göre hesaplanmıştır.

2.2.1. Öğreticilerin Öğrencilerle İlgili Sorun Gördükleri Hususlar

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Öğrencilerle İlgili Sorun Gördüğü Hususlar

	F	**%**
Devamsızlık	68	68,0
İlgisizlik	42	42,0
Yaş ve sınıf farklılıkları	40	40,0
Tatil rehaveti	30	30,0
Yaptırım olmaması	9	9,0

Tablo 8'de görüleceği üzere, araştırmaya katılan 100 öğreticiden 68'i öğrencilerle ilgili olarak, "devamsızlık", 42'si "ilgisizlik", 30'u da "tatil rehaveti" sorunu olduğunu ifade etmektedirler. Burada belli başlıklar altında toplanan bu sorunlara ilişkin açıklamaların öğreticiler tarafından anket formlarında farklı şekillerde ifadelendirildiği görüşmüştür. Öğreticilerin bu sorunları ortaya koyarken nelere vurgu yaptıklarını, bunları nelerle ilişkilendirdiklerini ortaya

koyabilmek için araştırmanın bundan sonraki kısmında yeri geldikçe, onların görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir. Söz konusu görüşler belli konu başlıkları altında düzenlenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, araştırmaya katılan öğreticilerin büyük bir kısmı, devamsızlık, ilgisizlik, tatil rehaveti vb. konuları öne çıkarmışlardır. Onların bu konuda dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir: *Öğrenciler kendilerini tatile hazırlıyor, onlar tatil yapamadan kurs başlıyor, sabahları derse kahvaltı yapmadan geliyorlar, onları kursta tutmak zor oluyor.*• (Bay, sözleşmeli, 3 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 24 yıllık, İhl. mezunu, imam öğretici, Bay, kadrolu, 21 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici). *Öğrenciler 1 yıl boyunca okul derslerinden sıkılmış olarak kursa geliyor.* (Bayan, kadrolu, 3 yıl, DKAB Öğretmenliği, mezunu öğretici, Bayan, sözleşmeli, 3 yıl, yeni ilahiyat mezunu öğretici, *Öğrenciler kurstaki oyun eğlence etkinliklerine katılıyorlar, hep onlardan istiyorlar, eğitim-öğretim etkinliklerine duyarsızlar.* (Bayan, ücretli, 1 yıllık, lisans mezunu öğretici, Bay, kadrolu, 24 yıllık, eski ilahiyat mezunu, imam öğretici), Bayan, sözleşmeli, 3 yıl, yeni ilahiyat mezunu öğretici, "*Öğrenciler verilen dersleri yapmıyorlar, devam etmiyorlar, derste uslu durmuyorlar, çok şımarıyorlar."* (Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lise mezunu imam öğretici), "*Şımarıklık, haylazlık ve lakaytlık sorunu var*" Bay, kadrolu, 15 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, söz konusu öğreticiler, kursların tatil döneminde yapılmasının öğrencilerde rehavete yol açtığını, bazı öğrencilerin sabahları kahvaltı yapmadan derse geldiklerini, derslerden çabuk sıkıldıklarını, kurslardaki oyun, eğlence vb. etkinliklere katılırken, eğitim-öğretim etkinlikleri konusunda gerekli hassasiyeti göstermediklerini ve devamsızlık yaptıklarını ifade etmektedirler.[11] Burada dile getirilen sorunların bir kısmının sorun mu, yoksa başka bir takım sorunların doğurduğu sonuçlar mı olduğu tartışılabilir. Örneğin öğreticilerin yukarıda ifade ettikleri gibi, öğrenciler ilk günlerde/haftalarda kurslara yoğun bir ilgi gösterip devam ediyorlar, sonraki günlerde/haftalarda bu ilgilerinde, devamlarında eksiklik yaşanıyorsa veya onlar kurslardaki oyun, eğlence etkinliklerine katılıp, yine onların ifadesiyle "eğitim-öğretim etkinliklerine" katılmıyorlarsa, burada gözden kaçan başka

---

• Birden fazla öğretici hemen hemen aynı ifadelerle bu sorunu dile getirdiklerinden burada söz konusu görüşü özetleyen tek bir ifadeye yer verilmiş, bu duruma açıklık getirmek için " " işareti kullanılmamıştır. Eğer bir görüş tek bir kişi tarafından dile getirilmişse, bu ifade, " " işareti ile gösterilmiştir.

[11] Benzer sonuçlar için bk. Adem Ünsal, Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitim ve Öğretimi (Denizli Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta., s.64-65.

hususların da olduğu düşünülebilir. Buradan örneğin öğreticilerin düzenlediği eğitim-öğretim etkinliklerinin öğrencilerin dünyasındaki çekiciliğinin zayıf kaldığı sonucu çıkarılabilir.

Bazı öğreticiler ise devam mecburiyeti, not, karne vb. yaptırımların olmamasının devamsızlık soruna yol açtığını düşünmektedirler. Bununla ilgili bazı görüşler şöyledir: *"Öğrenci kursa geldiğinde zorunluluk ve yaptırım olmadığını bildikleri için düzenli ve devamlı olarak kursa gelmiyorlar."* (Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici). *Devam mecburiyetinin olmaması sorun oluyor, yaptırımların olmaması büyük sorun...* (Bay, kadrolu, 26 yıllık, diğer önlisans programları mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lise mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 23 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam, öğretici). *"Bedel alınmaması onu değersiz kılıyor, ücret alınsın."* (Bay, kadrolu, ? yıl, diğer açık öğretim mezunu öğretici).

Öğreticilerin burada dile getirdikleri sorunların bir vakıa olduğu muhakkaktır. Ancak bunların öğrencilerin devamını, ilgisini etkileyen hatta belirleyen yegane unsurlar olduğunu söylemek yanlış bir değerlendirme olabilir. Bu kurslarda örgün eğitimde olduğu gibi, devam mecburiyetinin olmaması, diğer bir ifadeyle öğrencilerin bu faaliyete gönüllü katılmaları, öğrencilerin devamını etkileyebilir. Ancak bu durumun tamamen olumsuz sonuçlar doğurduğunu söylemek de güç olsa gerektir. Bilindiği üzere öğrenciler ilköğretime zorunlu olarak devam etmekte, yaz Kur'an kurslarına ise büyük oranda gönüllü katılmaktırlar. Yapılan araştırmalar da öğrencilerin büyük çoğunluğunun bu kurslara gönüllü olarak, kendi istekleriyle geldiklerini ortaya koymaktadır.[12]

[12]Aybey; İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Açılan Yaz Kursları İle İlgili Görüşleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s.61; İrfan Başkurt, Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları, DEM Yay., İstanbul, 2007, 165.; Benzer bulgular için bk. M. Faruk Bayraktar; Egitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Arastırma, Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma, Yıldızlar Matbaası, İstanbul, 1992, s. 27; Ahmet Koç; Kur'an Kurslarında Egitim ve Verimlilik Üzerine Bir Arastırma, İlahiyat Yay., Ankara, 2005, s. 59; S. Zihni Sen; Kur'an Kursu Ögrenci ve Ögreticilerinin Beklenti ve Sorunları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1995, s. 23; Ayhan Ergün; "Kur`an Kursu Örgencilerinde Dini Tutum ve Davranıslar (Isparta Örnegi), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2002, s. 27; M. Büyükdinç; Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Egitim Sonrası Kur`an Kurslarında Egitim ve Öğretim, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adapazarı, 2001, s. 43.

Gönüllülük öğrencilerin başarısını etkilemede önemli bir güce sahiptir.[13] Kursa kendi isteğiyle, içinden gelerek katılan bir öğrenci, kursa isteksiz veya zorla gelen bir öğrenciye göre daha yüksek bir motivasyon, çaba gösterecektir. Dolayısıyla burada asıl üzerinde durulması gereken konu öğrencilerin kursa geldikten sonra bu motivasyonlarını canlı tutabilecek bir öğretme-öğrenme süreci ve ortamı sağlayabilmektir. Zira, bu başarılabilirse, kursa başlarken isteksiz olan öğrenciler bile olsa, kendilerine cazip gelen bir kurs/eğitim ortamında onlar derslere devam konusunda daha bir gayretli olabilirler. Karşılaştıkları güçlükleri aşmada, istenilen performansı ortaya koymada daha çok çaba gösterebilirler.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, 15-20 yılın üzerinde kıdeme sahip olan ve imam/müezzin olarak görev yapmakta olan bazı görevliler bir takım yaptırımlar konulursa, özellikle devam sorunların azalacağını düşünmektedirler. Bunun ne kadar sadra şifa olacağı: öğrencilerin derslere aktif olarak katılmalarına, istenen görevleri (ezber, yüzüne okuma vb.) istenilen sürede yapmalarına, kurstan, derslerden zevk almalarına, öğreticilerle olan ilişkilerini geliştirmelerine ne ölçüce olumlu katkı yapacağı tartışılabilir. Zira bir öğrencinin zorunlu olarak sınıfa gelmesi, sınıfta sessizce oturması onun iyi öğrenmesini, kendinden beklenen görevleri yerine getirmesini, sorun çıkarmamasını garanti etmez. Bu anlamda öğreticilerin yaptırımlar konulması yönündeki önerilerinin pedagojik boyutunun sorunlu olduğu, dolayısıyla onların yaygın din eğitiminin doğasını bilmedikleri savunulabilir.

Yukarıdaki tabloda geçtiği üzere, yaz Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin önemli bir kısmı (% 40) ise "yaş ve sınıf farklılıklarının" önemli bir sorun olduğu görüşündedirler. Onların bu konuda dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir: *Öğrenci guruplarının farklı olması (5,6,7,8, sınıflardan) büyük sorun.* (Bay, kadrolu, 24 yıllık, İhl. mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 23 yıllık, İlahiyat önlisans mezunu imam, öğretici). "*Öğrencilerin anlayış ve kapasiteleri çok farklı, bazıları sureleri ezberlemiş, Kur'an okuyabiliyorken, bazıları hiç bilmiyor."* (Bay, kadrolu, 24 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici).

Bilindiği üzere, mevcut mevzuat gereği, yaz Ku'an kurslarına ilköğretimin beşinci sınıfını bitirmiş veya daha üst sınıflardan öğrenciler kayıt yaptırabilmektedir. Bu durum heterojen kurs ve sınıf ortamlarını da beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda bu durum, yaşları, eğitim düzeyleri, anlama, kavrama seviyeleri, ilgi, ihtiyaçları faklı olan öğrencilerin birlikte eğitim görmesi anlamına gelmektedir. Bir sınıfın homojen öğrenci gruplarından oluşmamasının pek çok dezavantajı olabilir. Örneğin bu sınıf iyi yönetilmediği

[13] M. Şevki Aydın, Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu, s.111.

takdirde, sınıf içinde farklı gruplaşmalar, rekabet, liderlik mücadelesi, kişisel çatışmalar vb. bir takım sorunlar ortaya çıkabilir. Bununla birlikte, sınıfta farklı yaşlardan, sınıflardan, hazırbulunuşluk düzeyinden öğrenci bulunması öğreticilerin işini kolaylaştıran bir unsur da olabilir. Örneğin bu durum öğreticilerin öğretme-öğrenme sürecine çeşitlilik, zenginlik kazandırmasına, öğrenciler arasında birlikte çalışma, yardımlaşma, sorumluluk alma vb. becerilerin gelişmesine de katkı sağlayabilir.

Bu sorunun çözümüyle ilgili olarak, öğrenci sayısı kalabalık, sınıf sayısı yeterli olan yerlerde seviye sınıfları, gelişim dönemlerine göre (ergenlik öncesi, ergenlik vb.) yaş sınıfları/grupları, kızlara ve erkeklere özel sınıflar/gruplar oluşturulabilir. Ancak bir çok yerde böyle bir imkan olmadığına göre, şu durumda, öğreticilerin çocuk, ergen psikolojisi, birleştirilmiş sınıfta eğitim, grupla çalışma yöntemleri, sınıf yönetimi, rehberlik vb. konularda daha çok eğitilmesinin, onların bu sorunlarla baş edebilecek bir yeterliliğe kavuşturulmasının yaşanan bu sorunları azaltıcı bir rol oynayacağı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin vurguladıkları bir diğer konu ise, yaz Kur'an kursuna kayıt yaptırabilmek için konulmuş olan 5.sınıfı bitirmiş olma şartıdır. Öğretici görüşlerinden anlaşıldığına göre bu konuda önemli bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Bu konuda dile getirilen bazı görüşler şöyledir: "*5. sınıftan küçük öğrenciler de hevesli ama, mevzuat gereği onlar okutulamıyor*" (Bayan, ücretli, 3 yıllık, İlahiyat önlisans mezunu öğretici). *"5. sınıfı bitirme şartı bizleri kısıtlıyor, Bunları yok saymak sorunu çözmüyor, 5. sınıfı bitirme şartı sorun olmaktan çıksın*," (Bay, kadrolu, 21 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici), *5. sınıfı bitirmemiş çocukları kursa alsak, yasal olmadığı gerekçesiyle, müfettişlerle karşı karşıya kalıyoruz. Almasak velilerle karşı karşıya geliyoruz, onlar çocuklarını okutmak istemediğimizi düşünebiliyor, bu sorunu görünce onlar çocukları için başka arayışlara girebiliyorlar.* (Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 25 yıllık, diğer önlisans mezunu, imam öğretici).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, 5.sınıfı bitirmiş olma şartı Yaz Kur'an kurslarında önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Öncelikle bu şartın ne kadar eğitsel olduğu,[14] gerek eğitim bilimlerinin verileriyle gerekse, çağdaş, laik batı ülkelerindeki uygulamalarla ne kadar örtüştüğü tartışılmaya muhtaçtır.[15] "Psikoloji özellikle de din psikolojisi araştırmaları inanma ve din

[14] M. Şevki Aydın; "Din Eğitimi Yaşı", Diyanet Aylık Dergi, Eylül, 2010.
[15] M. Zeki Aydın; "Avrupa Birliği Ülkelerinde Din Öğretimi Uygulamaları ve Türkiye İle Karşılaştırılması" http://www.flw.ugent.be/cie/mzaydin5.htm (16.06.2010).

duygusunun her insanda doğuştan var olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, din duygusu doğuştan getirilen ve yaşama bağlı olarak devam eden bir yetenek ve ihtiyaçtır."[16] Bu ihtiyacı diğer ihtiyaçların gerisine bırakmak, belli bir yaşa kadar ertelemek veya görmezden gelmek doğru değildir. Kaldı ki böyle bir durumda çocuk, dinle, dine ilişkin malumatlarla veya tezahürlerle yaşadığı sosyal çevrede zaten karşılaşmaktadır.[17] Böyle eksik, yanlış, gelişi güzel bilgilenme süreci ise onun dini gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Şu halde, çocuğun din eğitimi ihtiyacını görmezden gelerek, bu ihtiyacın formal yollardan karşılanmasını belli bir yaşa kadar ertelemek yerine, bu ihtiyacın planlı, programlı süreçlerde, daha erken bir dönemde, uzmanlar nezaretinde karşılanmasının daha sağlıklı olacağı söylenebilir. Dolayısıyla çocukların din eğitimi alabilmeleri için getirilen kısıtlamaların kaldırılması için yeni bir takım yasal düzenlemelere gidilmesi bir ihtiyaç ve zorunluluk olarak görülmelidir. Kaldı ki, anayasa da bu hakkı anne-babaya vermektedir.[18] Diğer taraftan din eğitimi bilimcilerinin de bu konulara daha çok kafa yormaları, bilimsel ürünler ortaya koymaları faydalı olabilir.

2.2.2. Öğreticilerin Velilerle İlgili Sorun Gördükleri Hususlar

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Velilerle İlgili Sorun Gördüğü Hususlar

	F	**%**
İlgisizlik	74	74,0
Takip etmeme	60	60,0
Yaz kursunu önemsememe	32	32,0

Tablo.9'da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğreticiler velilerle ilgili olarak, "ilgisizlik" (74 kişi), "takipsizlik" (60 kişi), "yaz kursunu önemsememe" (32 kişi) sorunlarını öne çıkarmaktadırlar. Onların bu sorunlara ilişkin ifadelerinden bazıları aşağıda gruplar halinde verilmiştir:

"Veliler kursu zaman geçirme yeri olarak görüyorlar." (Bay, kadrolu, 13 yıl, eski ilahiyat mezunu öğretici). "*Bazı öğrenciler velileri tarafından zorla gönderiliyor, oyalanmaları için gönderiyorlar.*" (Bayan, ücretli, 1 yıllık, diğer lisans (iktisat) mezunu öğretici). *Çocuklarından kurtulmak isteyenler gönderiyor, başlarından savmak için gönderenler var.* (Bayan, sözleşmeli, 7 yıllık,

[16] C. Tosun, Din Eğitimi Bilimine Giriş, Pegem-A Yay. Ankara, 2005, s. 94.
[17] M. Selçuk; "Din Öğretimi Özgürleştiren Bir Süreç Olabilir mi?, Din Öğretiminde Yeni Yönelişler, MEB yay. İstanbul, 2000, s.211.
[18] Bk. T.C. Anayasası 24. madde.

ilahiyat önlisans mezunu, hafız öğretici, Bayan, sözleşmeli, 7 yıllık, İlahiyat önlisans mezunu, hafız öğretici, Bayan, sözleşmeli, 13 yıllık diğer lise mezunu, öğretici, Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lise mezunu imam öğretici). "*Veliler kursu kreş gibi görüyor, büyük çocuğunun yanına küçüğünü de gönderiyor."* (Bay, kadrolu, 24 yıllık, İhl. mezunu imam öğretici). *Çocuklarının din eğitimini ciddiye almıyorlar, vurdumduymazlık var.* (Bayan, sözleşmli,3 yıllık, İlahiyat önlisans mezunu, hafız öğretici, Bay, kadrolu, 22 yıllık, diğer önlisans mezunu imam öğretici). *Okula gösterdikleri hassasiyeti, verdikleri önemi kursa göstermiyorlar.* (Bay, kadrolu, 25 yıllık, İlahiyat önlisans mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 3 yıllık, DKAB Öğretmenliği mezunu, imam öğretici, Bay, kadrolu, 3 yıllık, ihl. mezunu, imam öğretici).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, bazı öğreticiler bir kısım velilerin yaz kurslarına gereken önemi vermediklerini, onların çocuklarını vakit geçirsinler, oyalansınlar, güvende olsunlar vb. diye, başlarından savmak için kursa gönderdiklerini düşünmektedirler. Öğreticilerin burada dile getirdikleri sorunların varlığı, yaygınlığı, bu sorunların boyutları ayrıca araştırılabilir. Normal şartlarda çocuklarının din eğitimi önemseyen bir velinin, görevlilerin iddia ettiği gibi, vurdumduymaz bir tutum içinde olması sorgulanmaya muhtaç bir konudur. Yine de burada üzerinde önemle durulması gereken nokta, öğreticilerin bu süreçlerdeki konumları, onların bu durumu değiştirmek için neler yapıp ettikleridir. Eğer onlar öğrenci velileriyle yeterli diyalog kuramıyor; yaz kurslarının önemi, öğrencinin hayatına yapacağı kısa ve uzun vadeli katkı, programlar/kurlar, bunların içeriği, süreleri, öğrencilerden beklentiler, bu süreçte velilere düşen roller vb. konusunda onlara yeterli rehberlik hizmeti sunamıyorlarsa, bu türden sorunlarla daha fazla karşı karşıya gelebilirler.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğreticilerin velilerle ilgili olarak, "ilgisizlik", takipsizlik", yaz kurslarına önem vermeme" vb. hususları öne çıkardıkları, öğreticilerin bu konuda velilerden bir takım beklentilerinin olduğu savunulabilir. Diğer taraftan bu beklentilerin ne ölçüde haklı ve gerçekleşebilir beklentiler olduğu, öğreticilerin yaşanan bu sorunları analiz edip, bunlara çözüm olabilecek fikirler ve projeler geliştiremedikleri sürece bu tür sorunların nasıl ortadan kaldırılabileceği ayrıca incelenmeye muhtaçtır.

2.2.3. Öğreticilerin Program ve Öğretim Materyalleri İle İlgili Sorun Gördükleri Hususlar

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Program ve Öğretim Materyalleri İle İlgili Sorun Gördüğü Hususlar

	F	**%**
Araç-gereç yok/eksik	24	24,0
Kitapları ve diğer materyalleri beğeniyorum	16	16,0
Kitapları ve diğer materyalleri beğenmiyorum	13	13,0
Program ve kitaplar öğrencilerin seviyesine uymuyor	11	11,0
9 haftalık zaman fazla geliyor	11	11,0
Faydalanılabilecek materyaller yok/eksik	11	11,0
Herhangi bir sorun yok	9	9,0

Tablo 10'da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan 100 öğreticiden 24'ü araç-gereç yokluğunu veya eksikliğini sorun olarak görmektedir. Bunlara materyal yokluğunu veya eksikliğini sorun olarak görenler de (11 kişi) ilave edilecek olursa, araştırmaya katılan öğreticilerin yaklaşık % 34'ünün öğretim araç-gereç ve materyallerinin olmamasını veya eksikliğini sorun olarak gördükleri söylenebilir.

Onların bu bağlamda dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir: *"Yazı tahtamız küçük, rahlemiz yok*".(Bayan, ücretli, 5 yıllık, İhl. mezunu öğretici). *Bazı camilerdeki kurslarda yazı tahtası, rahle vb. eksiklikler var, Çocuklar not almak için yerlere eğiliyorlar.* (Bayan, ücretli, 1yıllık, İhl mezunu öğretici, Bayan, ücretli, 1 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu öğretici, Bayan, ücretli, 1 yıllık, lisans (iktisat) mezunu öğretici). "*Kurslarda bilgisayar, projeksiyon yok, çocukların imkanı yok, evden bilgisayar getirerek ara sıra kullanabiliyoruz.*" (Bayan, sözleşmeli, 6 yıl, ilahiyat önlisans mezunu öğretici). *Bazı kurslarda araçlar, materyaller yok, yetersiz.* (Bayan, ücretli, 1 yıllık, diğer lisans mezunu öğretici, Bay, kadrolu, 22 yıllık, diğer önlisans mezunu imam öğretici). "*Derslerde kullanacağımız kitap ve materyallerin çeşitlerinin azlığı, hatta yokluğu sorun."* (Bayan, kadrolu, 3 yıl, DKAB Öğretmenliği, mezunu öğretici). "*Materyal vb. eksikliğinden kurslardaki eğitim tek düze gidiyor.*" (Bay, kadrolu, 3 yıl, eğitim fak., mezunu imam öğretici).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, bir kısım öğreticiler yaz Kur'an kursu faaliyeti gerçekleştirilen bazı kurslarda/camilerde, yazı tahtası, rahle gibi en temel öğretim araçlarının bile yeterli olmadığını söylerlerken, bazı öğreticiler ise, kurslarda bilgisayar, projeksiyon vb. araçların olmadığını, bazıları ise öğretim materyallerinin çok yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Bilindiği üzere Kur'an kurslarının yapımı, onarımı diğer pek çok ihtiyacı (iaşe, ibate,

fiziki imkanlar vs.) halkın teşvik ve gayretiyle karşılanmaktadır.[19] Devlet sadece öğreticilerinin ücretlerini ödemektedir. Burada dile getirilen sorunların da yine öğreticilerin çaba ve gayretiyle belli ölçüde azalabileceği söylenebilir. Onlar velilerle, cemaatle iletişimlerini sadece yaz kursu esnasında değil, yıl boyunca sıcak tutar, bu tür ihtiyaçlarını karşılamak için çok daha öncesinden hazırlık yapabilirlerse daha faydalı olabilir. Ayrıca onlar fiziki koşulları, gelirleri daha iyi olan camilerde/kurslarda görev yapan meslektaşlarıyla iletişim halinde olurlar, "kardeş kurs", "kardeş cami" vb. uygulamalar yapabilirlerse bu sorunlar biraz daha azalabilir.

Yukarıdaki tabloda geçtiği üzere, bir grup öğretici (16 kişi) gerekçe belirtmeksizin, kitapları ve diğer öğretim materyallerini beğenmediğini söylerken buna yakın bir grup (13 kişi) de bunun tam aksi yönde görüş bildirmiştir. Bir grup öğretici (11 kişi) ise program ve ders kitaplarının öğrenci seviyesine uymadığını ifade etmiştir. Program ve ders kitapları konusunda görüş bildiren öğreticilerin geneli, bu konuda açıklama yazmak yerine sadece, *"program ve kitapları beğenmiyorum", "program ve kitaplar güzel","bu konuda sorun görmüyorum"* vb. ifadeler yazmakla yetinmişlerdir. Bu tür görüşler ile öğreticilerin eğitim düzeyleri arasında bir ilişki tespit edilememiştir. Diğer bir grup öğretici ise bu konuda memnun olduğu veya memnun olmadığı hususları açıklama ihtiyacı hissetmiştir. Aşağıda bunlardan örnekler verilmiştir. Onlardan bazıları şöyledir: *"Kitaplardaki bir kısım içerik çok basit kalıyor, daha fazla çocuksu."* **(**Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici). *Kitaplar ve materyaller kurs/sınıf düşünülerek hazırlanmış oysa camide bunları uygulamak mümkün olmuyor.* (Bay, kadrolu, 29 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici), Bay, kadrolu, 21yıl, ilahiyat önlisans mezunu öğretici),

Görüleceği üzere, bazı öğreticiler Başkanlık tarafından gönderilen program ve diğer materyallerin öğrencilerin seviyesine uymadığını, bunların basit veya çocuksu kaldığını, cami ortamında bunları uygulamanın mümkün olmadığını ifade etmektedirler. Aslında söz konusu program ve öğretim materyalleri "çerçeve-esnek" özelliğe sahiptir. Zaten tek bir yaş grubunu veya eğitim ortamını esas alarak program veya öğretim materyalleri geliştirilemez. Bu materyalleri kendi yerel koşullarına, öğrenci durumlarına göre uyarlayacak olanlar öğreticilerdir. Ancak öğreticilerin dile getirdiği görüşlere bakıldığında, onların bunu tam olarak işletemedikleri, her birinin kendi yerel şartlarına, öğrenci grubunun özelliklerine uygun "aspirin" bir program veya öğretim materyali bekledikleri savunulabilir. Haliyle böyle bir beklentinin eğitsel

[19] M. Şevki Aydın, "Kur'an Kursları ve Hayri Kuruluşlar", Diyanet Aylık Dergi, Mart, 2008

değerinin tartışmalı ve belki de hiçbir zaman gerçekleşemeyecek bir temenniden ibaret kalacağı söylenebilir.

Bir grup öğretici ise söz konusu materyalleri beğendiklerini, onlardan yararlandıkların ifade etmişlerdir. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir: "*Kitaplardaki materyaller işimizi kolaylaştırıyor, fotokopi ile çoğaltıp uyguluyoruz. Bunların sayısı, çeşidi artırılmalı.*" (Bayan, sözleşmeli, 4 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu öğretici). *"Kitaplar güzel, ben çok faydalanıyorum."* (Bayan, sözleşmeli, ilahiyat önlisans mezunu öğretici). "*Program ve kitaplar gayet profesyonelce hazırlanmış…" (*Bayan, sözleşmeli,3 yıl, ilahiyat önlisans mezunu öğretici). *Kitaplar ve diğer materyaller her yıl yenilenmeli, çeşitlendirilmeli."* (Bay, kadrolu, 15 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici).

Bu görüşlerden anlaşılacağı üzere, bazı öğreticiler söz konusu materyalleri beğenmekte, onların sayısının, çeşidinin arttırılmasını, hatta her yıl yenilenmesini istemektedirler. Gerçekleşmesi zor olan bu önerinin yaşanan materyal eksikliği sorununu çözmeyeceği aşikardır. Aslında burada yapılması gereken şey; hazır materyallerle sorunu çözmeye çalışmak yerine, öğreticilerin materyal geliştirme, onlardan yararlanma becerilerini geliştirmek, böylece her öğreticinin kendi yerel şartlarına göre kendi materyalini kendisinin üretmesine imkan sağlayabilmektir. Diğer türlü geliştirilen materyaller işe yaramadığı gibi, emek, kaynak ve zaman israfına bile yol açabilir. Nitekim bazı öğretici görüşleri de bunu teyit eder niteliktedir:

"*Kitaplar ve programlar hakkında öğreticilere ciddi bir eğitim verilmeli, aksi halde mahiyeti, önemi vs. anlaşılmıyor, içselleştirilemiyor*." Bay, kadrolu, 3 yıl, eğitim fakültesi mezunu imam öğretici), *"Zaten yüzüne ve ezbere ancak yetişiyor, bir de programa uyup o kitabı yetiştirmeye çalışıyoruz.*" (Bayan, ücretli, 1 yıllık, İhl mezunu öğretici), *"Materyaller güzel, ama onlara ayıracak zamanımız yok."* Bay, kadrolu, 24 yıllık, eski ilahiyat mezunu, imam öğretici).

Burada da görüldüğü üzere, bazı öğreticilerin kitaplar ve diğer öğretim materyalleri hakkındaki algıları sorunlar içermektedir. Onlar bir taraftan söz konusu materyalleri beğendiklerini söylerken, diğer taraftan bunlara ayıracak zamanlarının olmadığını, bunları yetiştirmenin zamanlarını aldığını vb. düşünmektedirler. Dolayısıyla bu tür algıysa sahip öğreticilerin, program ve ders kitaplarını beğendiklerini söyleseler bile, eğitimde ders kitaplarının ve diğer öğretim materyallerinin işlevinin, öneminin ne olduğu, bunların nasıl kullanılabileceği vb. konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, bunları etkili kullanamadıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan bir grup öğretici ise (9 kişi) yaz Kur'an kurslarına ayrılan 8-9 haftalık sürenin fazla gelmesini sorun olarak ifade etmişlerdir. Söz konusu öğreticilerin bu bağlamda dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir: *9 hafta fazla geliyor, süre uzun olduğu için öğrenciler devamlılık göstermiyor.* (Bay, sözleşmeli, 3 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 28 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici). *Süre uzun olduğu için öğreticilerin motivasyonu düşüyor, bıktırıcı oluyor kurs süresi azaltılabilir, 6-7 hafta olabilir.* (Bay, sözleşmeli, 3 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lise mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 25 yıllık, diğer liseler mezunu, imam öğretici, Bay, kadrolu, 21 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici).

Bu görüşlerde geçtiği üzere, bazı imam öğreticiler yaz kursları için ayrılan öğretim süresinin fazla olduğunu, bundan dolayı öğrencilerin devamın azaldığını, öğreticilerin motivasyonun düştüğünü ifade etmektedirler. Bilindiği üzere, yaz kurslarında üçer haftalık üç kurlu bir eğitim sistemi uygulanmaktadır. Bu görüşlere bakıldığında, bazı öğreticilerin kur sisteminin mahiyetini bilmedikleri, bunu etkenlikle kullanamadıkları savunulabilir. Zira onlar kurlara ayırılan zamanın fazla geldiğini, bunun bıktırıcı olduğunu düşünmektedirler. İlginçtir bunun tam tersi görüşte olan öğreticiler de bulunmaktadır. Onlar ise, öğretime ayrılan sürenin (dönemlik veya günlük) yetmediğini sorun olarak görmektedirler: *"Öğretim süresi kısa, çocukları tanımaya başlıyoruz, tam hitap edeceğimizde kurs bitiyor."* (Bayan, ücretli, 1 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu öğretici, *"Zaman programa göre az."* (Bayan, ücretli, 10 yıl, ilahiyat önlisans mezunu, hafız öğretici), *Günde 3 saat yetmiyor.* (Bayan, ücretli, 1 yıllık, İhl. mezunu öğretici, Bayan, sözleşmeli,3 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, hafız öğretici, Bayan, sözleşmeli, 5 yıllık, diğer lise mezunu öğretici).

Bu görüşlerden anlaşıldığına göre, bazı erkek öğreticiler (imamlar) öğretim süresini fazla bulurken, bazı bayan öğreticiler ise bu sürenin yetmediğini ifade etmektedirler. Aslında burada üzerinde durulması gereken temel husus, öğretime ayrılan zamanın fazlalığı veya azlığı değil, bu zamanın nasıl doldurulduğudur. Bu ise öğreticilerin niteliği, yeterliliği ile doğrudan ilgilidir. Ders öncesinde yeterli hazırlık yapmayan, öğretim yöntem, tekniklerini yeterince bilmeyen, dersini araç-gereç ve materyallerle zenginleştirmeyen, öğretim sürecini iyi yönetemeyen bir öğreticiye gereğinden fazla zaman da verilse, muhtemelen bu süreyi yine etkili kullanamayacaktır. Öğreticilik bilgi ve becerisi daha iyi durumda olan bir öğretici ise, daha kısa sürede daha etkili bir öğretim gerçekleştirebilecektir.

Sonuç olarak, öğretim programı ve diğer öğretim materyalleri ile ilgili olarak, bazı öğreticilerin, araç-gereç, materyal eksikliği, zaman fazlalığı, program ve ders kitaplarının öğrencilerin seviyelerine uymaması gibi sorunları öne çıkardıkları, bazı öğreticilerin ise bu konunda her hangi bir sorun görmedikleri, öğretim programını ve diğer materyalleri beğendikleri söylenebilir.

2.2.4. Öğreticilerin Öğretim Ortamları İle İlgili Sorun Gördükleri Hususlar

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Eğitim Ortamıyla İlgili Sorun Gördüğü Hususlar

	F	**%**
Okuldaki gibi bir sınıf ortamı yok	31	31
Kur sistemine uygun ortam yok, yönetim ve disiplin sorunları ortaya çıkıyor	20	20
Öğrenci sayısı fazla	12	12
Oyun, dinlenme alanları yok	10	10

Tablo 11'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğreticilerden önemli bir kısmının (31 kişi) *"okuldaki gibi bir sınıf ortamı olmamasını"* bununla bağlantılı olarak bir diğer kısmının da (20 kişi) *"kur sistemine uygun, yeterli sınıf ortamı bulunmamasını"* sorun olarak ifade ettikleri görülmektedir. Onların bu çerçevede dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir: *Camilerin fiziki şartları yeterli değil, sınıf ortamı yok.* (Bay, kadrolu, 26 yıllık, İhl. mezunu imam öğretici, Bay, sözleşmeli, 3 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici). *Sınıf ortamı yok, cami içinde 2, 3 grubun birlikte ders işlemesi sorun oluyor, herkesin sesi birbirine karışıyor, kimse kimseyi duymuyor, Bu yüzden bazı öğrenciler kursu bırakıyor.* (Bayan, ücretli, 1 yıllık, İhl mezunu öğretici, Bay, kadrolu, 23 yıllık, diğer önlisans mezunu, imam öğretici, Bay, kadrolu, 19 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici). *Aynı camide birden fazla kur olması gürültü, dikkat eksikliği, takip edememe vb. sorunlara yol açıyor*. (Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lise mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 3 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, neredeyse tamamı imam öğreticilerden oluşan bu görevliler, camilerin fiziksel ortamının, kur sistemini uygulamak için yeterli olmadığını, aynı camide birden fazla kurun birlikte

eğitim görmesi durumunda, öğreticilerin ve öğrencilerin seslerinin birbirine karıştığını, böyle durumlarda kurları idare etmenin güçleştiğini ifade etmektedirler. Bir grup görevli ise bu konuda bir takım öneriler dile getirmişlerdir: *"Cami ortamı sıkıcı oluyor, sınıf ortamı güzel."* (Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici). *Sınıf ve sıra ortamının olması hakimiyeti ve kontrolü sağlamada daha başarılı olur.* (Bay, kadrolu, 21 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici, Bay, kadrolu, 24 yıl, diğer açık öğretim mezunu öğretici,) *"Her kur için ayrı bir mekan tahsis edilmeli, MEB'den okul/sınıflardan istifade edilebilir."* (Bay, kadrolu, 24yıllık, eski ilahiyat mezunu, imam öğretici).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, yaz kurslarında görev yapan bazı görevliler, bu kursların camilerde düzenleniyor olmasını sorun etmekte, okuldaki gibi sınıf sisteminin, sıraların olmamasını eksiklik olarak görmekte, okuldaki gibi bir sınıf ortamı olursa, sorunların ortadan kalkacağını düşünmektedirler. Buradan anlaşıldığına göre, söz konusu görevliler, sınıf, sıra sistemi olursa her şeyin yolunda gideceği, hiçbir yönetim sorunun olmayacağı, yaşanan birçok sorunun hemen hallolacağı kanaatindedirler. Sınıf sistemi kurların seslerinin karışmasını engelleyebilir, sıra sistemi öğrencilerin rahat not tutmasına yardımcı olabilir ancak, yaşanan sorunları tam olarak çözmeyebilir. Zaten 8 ay boyunca, zorunlu olarak, sınıfta öğretim gören, sıralarda gün boyu oturan öğrencileri hakimiyet sağlama adına tekrar okula, sınıflara, sıralara yerleştirmek ve bu süreci iyi yönetememek cami ortamının sağlayacağı kazanımları engelleyebileceği gibi, öğrencilerin kurstan bıkmasına da yol açabilir.

Öğrenciler sadece programdan değil, eğitim ortamından da pek çok şey öğrenmektedirler. Bu bağlamda cami ortamı zaten kendiliğinden eğitsel bir değer taşımaktadır.[20] Öğrenciler caminin kutsal havasını teneffüs etmekte, namaz kılma, Kur'an okuma, müezzinlik yapma gibi dini pratikleri bizzat yerinde uygulama imkanı bulmaktadırlar. Ayrıca onlar, bu mekana duydukları saygıyı, buradaki görevlilere, onların derste yapıp ettiklerine, öğretim konusu yaptıkları bilgilere vs. transfer etmektedirler. Dolayısıyla öğrenciler camide birlikte ders yaptıkları hocalarını, her hangi bir insan, okuldaki herhangi bir dersin öğretmeni gibi görmemekte, onu öğretim mekanıyla, öğretim konusu yapılan bilgilerle özdeşleştirerek bir rol modeli olarak değerlendirmektedirler. Haliyle bütün bunların öğrenciye sağladığı katkılar yanında, camide görev

[20] Bu konuda detaylı bilgi için bk. M. Şevki, Aydın, Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu, Diyanet Yay., Ankara. s. 119-130.

yapan öğreticiye de olumlu katkılar sağladığı: eğitim-öğretim sürecinin düzenlenmesinde, yönetilmesinde ona destek olduğu söylenebilir. Bu noktada asıl üzerinde düşünülmesi gereken hususun, öğreticilerin bu mekana uygun olarak öğretimi düzenleyebilme, bu süreci yönetebilme yeterlikleri olduğu söylenebilir. Bu konuda gelişme sağlanabilirse, iyi bir performans ortaya konabilirse, yaşanan sorunların azalacağı, düzenlenen eğitim faaliyetin daha nitelikli bir hale kavuşacağı savunulabilir.

Araştırmaya katılan bir grup öğreticinin ise, kurslarda oyun, dinlenme alanı, sosyal aktivitelerin olmayışını sorun olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir: *"Kurslarda bahçe, oyun, spor alanı, dinlenme mekanlarının olmayışı vb. sorunları var." (*Bay, kadrolu, 25 yıllık, imam hatip lisesi mezunu, imam öğretici). *"Kurslarda sosyal aktivitelerin olmaması yüzünden öğrenciler bir süre sonra kursa gelmek istemiyor."* (Bayan, sözleşmeli, 3 yıllık, imam hatip lisesi mezunu öğretici).

Öğreticilerin burada dile getirdikleri sorunların pek çok kurs için geçerli olduğu söylenebilir. Şehir merkezlerindeki pek çok cami, kurs bile inşa edilirken, çok fonksiyonlu bir eğitim mekanı olarak düşünülmeyip; bahçe, oyun, dinlenme alanı, kız-erkek öğrenciler için yeterli/uygun tuvalet, lavabo vs. boyutları düşünülmeden yapıldıklarından daha sonra bunlarla ilgili değişiklikler yapmak mümkün olamamaktadır. Bu durum camileri, kursları planlayan, inşa eden, bu süreçte yönlendirici olarak görev alan kişilerin eğitim olgusuna bakışlarını yansıtması bakımından da ilginçtir.

Kurslarda sosyal etkinliklerin olmaması sorunu da büyük ölçüde öğreticilerle ilgili bir hususdur. Bu konuda kendince bir şeyler yapmaya çalışan, çaba sarfeden görevlilerin sayısı hiç de az değildir. Bir kısım görevliler ise maddi imkanların yetersizliği, mevzuattaki kısıtlamalar, zaman olmayışı vb. gerekçelerle bu tür faaliyetleri düzenleyememektedirler.[21]

Bir grup öğretici öğrencilerin kalabalık oluşunu sorun olarak ifade etmişlerdir. Buna ilişkin birkaç görüş şöyledir: *"Kimi yerlerde öğrenciye uygun ortam yok, 80 öğrenci aynı ortamda dersten verim alınamıyor."* (Bayan, ücretli, 1 yıllık, İhl. mezunu öğretici), *Öğrenciler kalabalık, öğretici yetişemiyor.* (Bayan, kadrolu, 3 yıl, DKAB Öğretmenliği, mezunu öğretici, Bayan, sözleşmeli 7 yıllık, yeni ilahiyat programı mezunu öğretici). *Öğrenciler çok fazla olduğundan onlarla yeterince ilgilenilmiyor.* (Bayan, Ücretli, 5 yıllık, diğer lise mezunu öğretici), (Bayan, sözleşmli,3 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, hafız öğretici)

[21] Mehmet Korkmaz; Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri, s. 275-276,

"*Öğrenci çok, öğretici az, teneffüslerde dinlenemiyoruz.*" (Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lisans programları mezunu, imam öğretici).

Görüldüğü üzere, bu görüşlerde öğreticiler, öğrenci fazlalığında yakınmakta, bu durumun yaz kurslarındaki eğitim-öğretim ortamını olumsuz etkilediğini ifade etmektedirler. Söz konusu öğreticilerin burada dile getirdikleri sorunun büyük ölçüde çözüldüğü veya çözülme sürecinde olduğu söylenebilir. Diyanet İşleri Başkanlığı Başkanlığının 2010 yılı Yaz Kur'an Kursları Tebliğatı'na göre bu kurslardaki sınıf mevcutlarının bir öğreticiye azami 30 öğrenci düşecek şekilde planlanması istenmektedir.[22] Buna göre ilgili müftülükler 30'dan fazla öğrencisi olan kurslara ikinci bir öğretici görevlendirme yoluna gidebileceklerdir.

Ortamla ilgili olarak, bir kısım bayan öğreticiler ise sıcaklık sorunlarının olduğunu ifade etmişlerdir. Onların bu konuda dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir: *Yazları sınıflar çok sıcak, öğrenciler bunalıyor"* (Bayan, kadrolu, 3 yıl, DKAB Öğretmenliği, mezunu öğretici, Bayan, sözleşmeli, ilahiyat önlisans mezunu imam, öğretici, Bayan, sözleşmeli, 6 yıl, imam hatip lisesi mezunu öğretici). *"Kurslar kışın soğuk, yazın çok sıcak oluyor"* (Bayan, sözleşmeli,4 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu öğretici).

Buraya kadar verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere, araştırmaya katılan öğreticiler yaz kurslarının eğitim ortamlarıyla ilgili olarak, okuldaki gibi bir sınıf olmamasını, kurlu sistemi uygulayacak mekansal özelliklerin olmamasını, öğrenci sayısının fazla olmasını, oyun, dinlenme vb. ortamların olmamasını temel sorun boyutları olarak görmektedirler.

2.2.5. Öğreticilerin Öğreticilerle İlgili Sorun Gördükleri Hususlar

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Görevlilerin Öğreticilerle İlgili Sorun Gördüğü Hususlar

	F	%
Pedagojik formasyon eksik	9	29,0
Özveri yok	2	22,0
Öğreticilerin öğrencilere karşı ilgisi eksik	7	17,0
Öğreticilerin izni, tatili yok	7	17,0
Öğreticilerde motivasyon eksik	6	16,0

[22] http://www.diyanet.gov.tr/turkish/dinegitimi/w/uygulama_esaslari.doc (14.07.2010).

Giriş-çıkış saatlerine uymama	9	11,0
Derslere hazırlanma sorunu	0	10,0
Öğreticilerin model olamama sorunu	5	5,0

Tablo 12.'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğreticilerin önemli bir grubu (29 kişi) pedagojik formasyon konusundaki eksikliği sorun olarak görmektedirler. Aslında tabloda yer alan "*öğrencilere karşı ilgi eksikliği"* (17 kişi), "*giriş-çıkış saatlerine uymama"* (11 kişi), "*derslere hazırlanmama"* (10 kişi) vb. sorunlar da doğrudan pedagojik formasyon eksikliği sorununun içinde değerlendirilebilir. Ancak burada bu boyutlara dikkat çekmek için ilgili tabloda bunlar ayrı başlıklar altında verilmiştir. Pedagojik formasyon eksikliği bağlamında dile getirilen görüşlerden bazıları şöyledir: *Öğreticilerin pedagojik formasyondan geçmemiş olmaları sorun oluyor. (*Bay, kadrolu, 26 yıllık, İhl. mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 23 yıllık, diğer önlisans mezunu, imam öğretici), "*Öğrenme tekniklerinin bilinmemesi, öğrencinin derse adapte edilememesi bir sorun."* (Bay, imam, kadrolu, 13 yıl, eski ilahiyat mezunu öğretici), "*Eğitim seviyesi düşük ve kendilerini yenilemeyen bir öğretici öğrenciye yeterince ulaşamıyor, öğrencinin gözünde saygınlığını yitiriyor."* (Bayan, sözleşmeli, 4 yıl, ilahiyat meslek yüksek okulu mezunu öğretici). *"Öğreticiler zamanında derse gelmiyor."* (Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lise mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 32 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici, Bay, kadrolu, ? yıl, diğer önlisans mezunu programları mezunu öğretici). *Derse hazırlıksız gelmedikleri, bu işi severek, isteyerek yapmadıkları zaman sorunlar oluyor. (*Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici, Bayan, sözleşmeli,5 yıl yeni ilahiyat mezunu öğretici, Bay, kadrolu, 24 yıl, diğer açık öğretim mezunu öğretici).

Yukarıdaki görüşlere bakıldığında, söz konusu öğreticilerin, öğretim yöntem, tekniklerini bilmeme, öğrencileri derse katamama, derse zamanında gelmeme, derse hazırlıksız gelme gibi konuları öne çıkardıkları görülmektedir.[23] Bir grup öğretici ise öğrencilerle yeterince ilgilenilmemesini sorun olarak görmektedir: *Öğreticiler öğrencilerle ilgisini tam olarak veremiyor.* (Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lise mezunu imam öğretici, Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu imam öğretici), Bay, kadrolu, 13 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici), Bay, kadrolu, 32 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici). *"Öğrencilere yakın gelecekte cemaatimiz olacağı gerçeğiyle bakmıyoruz."* (Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lisans programları

[23] Öğreticilerin meslektaşlarının yeterlikleri hakkındaki değerlendirmeleri için bk. Adem Ünsal, Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitimi: Denizli Örneği s. 62-63.

mezunu, imam öğretici). *Öğrenciler çok fazla olduğundan onlarla yeterince ilgilenilmiyor,* (Bayan, ücretli, 5 yıllık, diğer lise mezunu öğretici, Bayan, sözleşmeli,3 yıllık, İlahiyat önlisans mezunu, hafız öğretici).

Diğer bir grup öğretici ise, öğreticilerin öğrencilere karşı olan bazı tutum ve davranışlarını sorun olarak görmektedirler: "*Bazı hocaların sert ve katı tutumları öğrencileri kurstan uzaklaştırıyor*". (Bay, kadrolu, 21 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici). *"Çocuklara sabırlı davranmıyoruz, onları hakkıyla sevmiyoruz, bağırarak susturmayı tek çare zannediyoruz."* (Bay, kadrolu, 24 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici). "*Öğreticilerin yumuşak huylu ve sabırlı olmamaları, sevdirmeye çalışmamaları sorun."* (Bayan, sözleşmli, 13 yıllık diğer lise mezunu, öğretici. *Öğrencilerin seviyesine inilemiyor.* (Bayan, ücretli, 5 yıllık, diğer lise mezunu öğretici, Bayan, sözleşmeli, 3 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, hafız öğretici, Bay, kadrolu, 23 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, bazı öğreticilerin kimi meslektaşlarının öğrencilerle yeterince ilgilenememesini, onlara karşı sabırlı, şefkatli davranmayıp, sert bir üslupla yaklaşmalarını, onların seviyesine inememelerini sorun ettikleri görülmektedir.[24] Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin pedagojik formasyon konusundaki eksiklikleri başka araştırmalarda da ifade edilmiştir.[25] Öğreticilerin pedagojik formasyonla ilgili olarak bu tür sorunlar yaşanması doğal karşılanabilir. Zira gerek söz konusu kurslarda gerekse yaz kurslarında görev yapmakta olan görevlilerin önemli bir kısmı pedagojik formasyon eğitimi almamışlardır.[26] Yine de yukarıdaki görüşleri dile getiren ve meslek öncesinde pedagojik formasyon eğitimi almamış bu öğreticilerin, pedagojik formasyon konusundaki sorunlara yoğunlaşmaları onların bu konuyu önemsedikleri, bu alandaki eksikliklerin farkında oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan öğreticilerden bir kısmının özveri eksikliğini (22 kişi), bir kısmının da motivasyon eksikliğini (16 kişi) öne çıkardıkları görülmektedir. Aslında burada dile getirilen bu sorunlar da bir biriyle iç içe geçmiş durumdadır. Onların bu konuda dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir: "*Görevlilerde bıkkınlık var*." (Bayan, ücretli, 1 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu öğretici *"Öğreticilerde görev şuuru yok, bir menfaat mevsimi olarak algılayanlar*

[24] Öğreticilerin öğrencilere karşı davranış yönetimine ilişkin öğrenci görüşleri için bk. S. Aybey; İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Açılan Yaz Kursları İle İlgili Görüşleri, s. 84.

[25] M. Korkmaz ; Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri, s. 340-349.

[26] Bk. Tablo 4. Ayrıca Bk. M Ş. Aydın; Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu, s.220.

var." (Bay, kadrolu, 3 yıl, eğitim fak. mezunu imam öğretici). *"Bazı öğreticiler yaz kurslarında eğitim vermeyi pek istemiyor, bu yüzden öğrencilerle yeterince ilgilenmiyorlar"*, (Bayan, sözleşmeli, 3 yıl, yeni ilahiyat fak mezunu öğretici). *"Alan bilgisi var, formasyon bilgisi olanlar var ama aşk, şevk yok, tatil havası var."* (Bayan, sözleşmeli, 6 yıl, imam hatip lisesi mezunu öğretici). *"Aldıkları ücreti, izin kullanamamayı problem edenler var, ciddiyet yok, hala kendilerini bu işe veremeyenler var."* (Bay, kadrolu,21 yıl, ilahiyat önlisans mezunu öğretici).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, bazı görevliler yaz Kur'an kurslarında görev yapan bir kısım meslektaşlarında bıkkınlık, kendini mesleğine verememe, bu görevi gönülsüz yapma, öğreticilik aşkı, heyecanı taşımama vb. sorunlar bulunduğunu düşünmektedirler. Öğreticilerin burada dile getirdikleri sorunların gerçekte ne ölçüde olduğu, yaygınlığı bunun nedenleri ayrıca araştırılabilir. Şu kadarı var ki, bir kişi bile olsa, bu mesleği istemeden, sevmeden yapıyorsa, ne kendisi yaptığı işten zevk alıp, yaşamında mutlu olabilir. Ne de öğrencilerine ve çevresine bir şey verebilir. Hatta böyle bir durum, öğrencilerin kursa, camiye, dine, din görevlisine olan bakışlarında, bütün bunlarla ilişkilerinde olumsuz bir takım duygu ve tutumların oluşmasına da zemin hazırlayabilir.

Yukarıdaki tabloda da geçtiği üzere bir grup öğretici ise (17 kişi) izin/tatil yapamamayı sorun olarak görmektedirler. Onların bu bağlamda dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir: *Bizim de ailemiz, çoluk, çocuğumuz var, herkes tatil yaparken biz yapamıyoruz, evde huzursuzluk oluyor, motivasyonumuzu olumsuz etkiliyor, ne haftalık ne de yıllık izin kullanabiliyoruz,* (Bay, kadrolu, 18 yıllık, yeni ilahiyat mezunu öğretici, Bay, kadrolu, 23 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici, Bayan, sözleşmeli, 3 yıl, imam hatip lisesi mezunu öğretici). *İzin kullanamadığımızdan, bir yorgunluk, bıkkınlık oluyor, monotonluk oluşuyor.* (Bay, kadrolu, 18 yıllık, diğer lisans programları mezunu, imam öğretici, Bay, kadrolu, 25 yıllık, ilahiyat önlisans mezunu, imam öğretici), Bayan, kadrolu, 14 yıl, imam hatip lisesi mezunu öğretici). *"Ara vermeden yorgun bir şekilde yaz kursuna başlayınca, şevk ve heyecansız oluyoruz, daha kolay asabileşiyoruz, tam verimli olamıyoruz*, (Bay, kadrolu, 22 yıllık, diğer önlisans mezunu imam öğretici).

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, yaz Kur'an kurslarında görev yapmakta olan bir kısım öğreticiler, izin kullanamamayı, aileleriyle birlikte tatil yapamamayı önemli bir sorun olarak görmektedirler. Onların ifadesine göre, bu durum onların aile hayatına, öğreticiliklerine olumsuz etki etmekte, onlarda isteksizlik, bıkkınlık, yorgunluk, monotonluk, asabilik vb. duyguların oluşmasına neden olabilmektedir. İmamlığın ve Kur'an kursu öğreticiliğinin

çalışma koşulları bellidir. Dolayısıyla görevliler bu mesleğin çalışma koşullarını bilerek, kabul ederek bu mesleğe başlamak durumundadırlar. Diğer taraftan bir öğreticinin kendini mesleğine verebilmesi için kafası rahat olmalıdır. Bu bağlamda yaz kurslarının başlama, bitiş tarihleri o yılki örgün eğitim kurumlarının açılış-kapanış tarihleri de dikkate alınarak, öğreticilerin izin kullanmalarına imkan sağlayacak şekilde belirlenebilirse, buna ilave olarak, izin ve tatil kullanılabilecek tarihler ilgili idari birimlerce, öğreticilerle konuşularak planlanabilirse, bu konuda yaşanan sorunların biraz daha azalacağı, en azından görevlilerin bu durumu biraz daha kolay kabullenebilecekleri savunulabilir.

3. SONUÇ

Yaz Kur'an kurslarında görev yapmakta olan ve bu araştırmaya katılan öğreticiler (imam hatip, Kur'an kursu öğreticisi) öğrencilerle ilgili olarak, devamsızlık, ilgisizlik, yaş ve sınıf farklılıkları, tatil rehaveti gibi hususları sorun olarak öne çıkarmaktadırlar. Aynı şekilde onlar velilerle ilgili olarak da ilgisizlik, takipsizlik, yaz kursunu önemsememe gibi hususları sorun olarak görmektedirler. Öğreticilerin burada sorun olarak dile getirdikleri bu hususların sorun mu yoksa başka bir takım sorunların ortaya çıkardığı sonuçlar mı olduğu tartışılabilir. Zira ilgisizlik, takipsizlik aslında sorun değil, sonuçtur. Burada üzerinde yoğunlaşılması gereken husus öğrencilerin veya velilerin niçin ilgilisiz veya takipsiz olduklarıdır. Burada öğreticilerin gerçek sorun kaynaklarını gözden kaçırdıkları savunulabilir. Bu çerçevede öğrenci-öğretici-veli etkileşimini geliştirmeye, öğrencilerin ve velilerin kurslara ilgilisini çekmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

Araştırmaya katılan öğreticilerin önemli bir kısmı program ve öğretim araç-gereçleri ile ilgili olarak her hangi bir sorun görmemektir. Bir kısım öğreticiler ise araç-gereç ve materyal eksikliği, program ve ders kitaplarının öğrenci seviyesine uygun olmaması, 9 haftalık sürenin fazla gelmesi vb. hususları sorun etmektedirler. Burada dile getirilen sorunların yine öğreticilerin pedagojik formasyon yeterlikleriyle doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Söz konusu öğreticiler gerek program ve ders kitaplarının gerekse diğer öğretim materyallerin kendi yerel şartlarına aynen uymasını beklemektedirler. İlk bakışta haklı gibi görünen bu gerekçenin Ülkemizdeki yaz Kur'an kursları ve öğrenci çeşitliliği gerçeği ile örtüşmediği söylenebilir. Zaten söz konusu program ve öğretim materyalleri "çerçeve-esnek" bir özelliğe sahiptir. Şu haliyle bir kısım öğreticilerin program ve ders kitaplarının bu özelliği tam olarak işletemedikleri, dersleri için araç, gereç, materyal temin etme, hazırlama konusunda yeterince gayret sarfetmedikleri savunulabilir.

Öğreticilerin öğretim teknolojilerini kullanma, ders kitaplarından yararlanma, materyal geliştirme vb. konudaki yeterliklerinin geliştirilmesine yönelik hizmet içi eğitim etkinliklerine ağırlık verilmesi bu tür sorunları azaltıcı bir rol oynayabilir.

Araştırmaya katılan öğreticilerin önemli bir kısmı Yaz kurslarının okuldaki gibi bir eğitim ortamına, sınıf ve sıra sistemine sahip olmamasını sorun etmektedirler. İmkan olan yerlerde bu konuda bir takım deneme sınıfları oluşturulabilir. Bununla birlikte, öğreticilerin dile getirdikleri bu talebin ülke çapında ne ölçüde gerçekleşeceği, bunun yaşanan sorunları ne oranda çözeceği tartışmalıdır. Bu noktadaki temel belirleyicinin de yine öğreticilerin yeterlikleri olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğreticilerin büyük bir kısmı, öğreticilerle ilgili olarak, pedagojik formasyon eksikliğini, özveri yokluğunu, ilgi ve motivasyon eksikliğini, izin kullanamamayı sorun olarak görmektedirler. İmkan dahilinde, izinler konusunda yeni bir takım düzenlemelere gidilebilir. Ayrıca pedagojik formasyon konusunda öğreticilerin yeterliklerini geliştirmeye yönelik uygulamalı seminerlere ağırlık verilmesi faydalı olabilir. Yine onların motivasyonlarını artıracak ilave bir takım etkinlikler de yapılabilir.

Araştırmanın geneline bakıldığında öğreticilerin genelde Yaz Kur'an kursları ile ilgili sorunları kendilerinin dışındaki faktörlerle ilişkilendirdikleri anlaşılmaktadır. Bu çerçevede kendilerini sorunların bir parçası olarak görmeyen öğreticilerin bu sorunları aşma veya azaltma adına çok fazla bir performans ortaya koyamayacakları, dolayısıyla onların dış şartların değişmesini beklemek durumunda kalacakları savunulabilir.

Öğreticilerin eksikliklerini görmelerine ve kendilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak etkinliklerden birisi de rehberlik ve denetim hizmetleridir. Öğreticilerin bu süreçlerden daha çok yararlanmalarına ve kendilerini geliştirmelerine imkan sağlayacak bir denetim mekanizmasının oluşturulması faydalı olabilir. Bu çerçevede Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an kurslarının denetim hizmetlerinde görev yapacak, öğreticilerin formasyonlarını geliştirmelerine katkıda bulunabilecek özel bir denetim gurubu/birimi oluşturabilir.

Kaynakça

Arlı, Mine; Hamil Nazik; Bilimsel Araştırmaya Giriş, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.

Aybey, Salih; İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Açılan Yaz Kursları İle İlgili Görüşleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

Aydın, M. Şevki; Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu, Diyanet Yayınları, Ankara, 2008.

Aydın, M. Şevki; "Kur'an Kursları ve Hayri Kuruluşlar", Diyanet Aylık Dergi, Mart, 2008.

Aydın, M. Zeki; "Avrupa Birliği Ülkelerinde Din Öğretimi Uygulamaları ve Türkiye İle Karşılaştırılması" http://www.flw.ugent.be/cie/mzaydin5.htm (16.06.2010).

Başkurt, İrfan; Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları, DEM Yay., İstanbul, 2007.

Bayraktar, M. Faruk; Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma, Yıldızlar Matbaası, İstanbul, 1992.

Büyükdinç, Mustafa; Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim Sonrası Kur`an Kurslarında Eğitim ve Öğretim, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adapazarı, 2001.

Ergün, Ayhan; "Kur`an Kursu Örgencilerinde Dini Tutum ve Davranışlar (Isparta Örneği), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2002.

Karasar, Niyazi; Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yay., Ankara, 2002.

Koç, Ahmet; Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik Üzerine Bir Araştırma, İlahiyat Yay., Ankara, 2005.

Korkmaz, Mehmet; Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2009.

Önder, Mustafa, Yaz Kur'an Kurslarında Dini Öğrenmek: (Sorunlar ve Çözüm Önerileri), Gündüz Yay., Ankara, 2009.

Selçuk, Mualla; "Din Öğretimi Özgürleştiren Bir Süreç Olabilir mi?, Din Öğretiminde Yeni Yönelişler, MEB Yay. İstanbul, 2000.

Şen, S. Zihni; Kur'an Kursu Öğrenci ve Öğreticilerinin Beklenti ve Sorunları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1995.

Tosun, Cemal; Din Eğitimi Bilimine Giriş, Pegem-A Yay. Ankara, 2005.

Ünsal, Adem; Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitimi: Denizli Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2009.

Yılmaz, Nazif; Durmuş Alpaslan; Yaz Kur'an Kurslarında Eğitimde Kalite Rehberi, Dem, Yay, İstanbul, 2006

http://www.diyanet.gov.tr/turkish/dinegitimi (18.06.2010).

http://www.diyanet.gov.tr/turkish/dinegitimi/w/uygulama_esaslari.doc (14.07.2010).

http://www.melikgazimuftulugu.gov.tr/haber.php?haber_id=354 (12.07.2010).

http://www.diyanet.gov.tr/turkish/default.asp 24.06.2010).